

مشاعات ساحلی چیست؟^۱

نوشته مکس مارتین^۲

منبع: نشریه ایندین دولپمنت ریویو^۳

تاریخ انتشار: ۱۶ آوریل ۲۰۲۴

مترجم: حمیدرضا زرنگار

اشاره:

نواحی مشاع (مشترک) ساحلی از نقطه نظر اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی نقش مهمی دارند؛ اما به دلیل تغییرات اقلیمی، آلودگی و فرسایش با فشار فزاینده ای مواجه اند. مارتین مکس، نویسنده مقاله، جغرافیدان متخصص هشدارهای اولیه در باب تغییر اقلیم و پژوهشگر افتخاری در دانشگاه ساسکس انگلستان است.

سواحل ماسه‌ای، تپه‌های ماسه‌ای، جنگل‌های حرا، دشت‌های گل آلود، صخره‌ها، علفزارهای دریایی، باتلاق‌های نمکی، این مناظر زیبا به طور معمول توسط تهدیدهای مکرر خبرساز می‌شوند. زباله‌های دریایی، وضعیت آب و هوایی حاد و فعالیت‌های ساختمانی موجب آسیب و تخریب آن‌ها می‌شود. از این روی دانشمندان، برنامه ریزان، و جوامع محلی در سراسر جهان نگران اند. این ویژگی‌های متنوع، که مشاعات و مشترکات ساحلی نامیده می‌شوند، در میان خود دارای شکل‌های حیاتی بسیارند و با سواحل و آب‌های ساحلی نیز در تعامل اند. زمین‌های مشاع ساحلی معیشت ماهیگیران، غواصان، کشاورزان و همه کسانی که در ساحل زندگی و کار می‌کنند و مکان‌ها و فرهنگ‌هایشان را ارتقا می‌دهند.

هندوستان دارای خط ساحلی متنوعی است که در حدود ۷۵۰۰ کیلومتر امتداد دارد و ۷۵ منطقه ماهیگیری را در بر می‌گیرد. بخش شیلات دریایی، که معیشت حدود چهار میلیون نفر را تامین می‌کند، در این چشم انداز ساحلی نقشی اساسی ایفا می‌کند.

^۱ What are coastal commons?

^۲ Max Martin

^۳ Indian Development Review

مشاعات ساحلی چیست؟

سواحل رابط میان خشکی و دریا هستند. آن‌ها دربرگیرنده تعاملات و پیامدهای نزدیک و پیچیده میان زیرنظام های اجتماعی، اکولوژیکی و شامل پیوندهای گیاهی، حیوانی و محیطی اند. مشاعات ساحلی شامل نظام های منابع متنوع و متقابلی همچون جنگل های حرا، آب، مراتع، سواحل، مصب‌ها، صخره‌ها و ماهیان اند. این نواحی همچنین می‌توانند دربرگیرنده سواحل شنی، پساب‌های آرام، صخره‌های لاتریت، سنگ‌های گرانیتی و خلیج‌های مملو از سنگ‌ریزه باشند. این فضاها در مجموع عملکردهای مهم اقتصادی، اکولوژیکی، اجتماعی، فرهنگی و تفریحی را در جوامع ساحلی و ماهیگیری بروز می‌دهند.

این نواحی در هندوستان برای فعالیت های شیلاتی مانند تخلیه و خشک کردن ماهی، لنگر انداختن و توقف قایق‌ها و همچنین برای تفریح، استراحت، جشن های مذهبی و مناسک فرهنگی به کار می‌آیند. دانشمندان علوم اجتماعی افراد ساکن در سواحل و پیوندهایشان را با منابع طبیعی محلی و قواعدشان، در محدوده نواحی مشاع مورد توجه قرار می‌دهند. به این معنا مشاعات ساحلی شامل جامعه محلی، ارزش‌ها و هنجارهای کسانی که با این عناصر مشترک طبیعی سر و کار دارند، نیز می‌گردد.

جوامع محلی چگونه از مشاعات ساحلی بهره می‌گیرند؟

در دهکده های ماهیگیری سنتی در جنوب هندوستان، مردم اغلب روی زمین ساحلی زندگی می‌کنند؛ قایق‌های خود را جای می‌دهند و وسایل خود را در سواحل مستقر می‌نمایند. یک کتابچه که توسط بنیاد داکشین^۴، یک گروه حفاظتی مستقر در بنگلور منتشر شده است، اشاره می‌نویسد:

"سایرین مانند واگرها^۵ در گجرات و ساکنان جزایر ساگار بنگال غربی، اقامتگاه دائمی خود را در نواحی داخلی قرار داده و به تناوب در زراعت و کارگری روزمزد اشتغال دارند. در طول فصل ماهیگیری، این جوامع تمام خانوارها، دام‌ها و همه چیز را به سکونتگاه‌های موقت ساحلی منتقل می‌کنند و عمدتاً به ماهیگیری می‌پردازند."

اغلب، این مردان اند که قایق‌های پارویی، کلک‌ها و زورق‌های کوچک را حرکت می‌دهند و به آب می‌اندازند. مردان واحدهای مستقر دریایی ساحلی را اداره می‌کنند که در هر یک از آن‌ها بین ۲۰ تا ۵۰ صیاد از

۴ Dakshin Foundation

۵ واگرها Waghers گروهی قومی در نظام کاستی، هم شامل هندوها و هم مسلمانان ساکن ایالت گجرات.

جمله ماهیگیران مسن و کسانی که نمی توانند به خدمه قایق پیوندند، شاغل هستند. از سواحل به عنوان توقفگاه قایق استفاده می شود و مردم در ساحل تور ماهیگیری می بافند و و تعمیر می کنند. زنان ماهیان را خشک کرده، دود می دهند و نمک سود می کنند. ماهیگیران بر فراز صخره های ساحلی، آسمان و آب های پیرامون را برای تخمین دقیق وضعیت هوا رصد می کنند. این ارتفاعات همچنین به عنوان نشانگرهای راه در فراساحل به وضوح قابل مشاهده اند.

سنگ های گرانیته مانند سنگ های سواحل کووالام و لاتریت ها در نزدیکی وارکالا^۶ در تیرووانانتاپورام^۷ به عنوان زیستگاه های غنی صدف ها، دوکفه ای ها و سخت پوستان مانند خرچنگ ها عمل می کنند که پشتیبان زندگی غواصان آزاد و ماهیگیران ساحلی اند. در آب های بی نظیر و شور مصب ها، ماهی ها زاد و ولد می کنند؛ گیاهان و جانوران رشد می کنند و لجن زارها صدف ها و حلزون ها را در خود جای می دهند. این مکان ها بندرگاه هایی طبیعی اند و ماهیگیران می توانند با خیال راحت در کناره رودخانه ها و تالاب ها لنگر انداخته و توقف نمایند.

برخی مزایای زیست محیطی مشاعات ساحلی

سواحل از فراوانی ناگهانی تنوع زیستی یا انواع گونه های حیات پشتیبانی می کنند. زیست شناسان دریایی بنیاد داکشین یاد آوری می کنند:

"جانوران متنوعی مانند مارمولک ها، مارها، سوسک ها، موش ها، خرگوش ها، روباه ها و بز کوهی مانند بلک باک در تپه های شنی ساحلی رشد می کنند، در حالی که دوکفه ای ها، هشت پایان و سخت پوستان در سواحل سنگی فراوان هستند."

حرّاء، صخره های مرجانی، جنگل های جلبک دریایی، لجن زارها، باتلاق های نمکی و علفزارهای دریایی و کمربندهای سبز جنگل ها و مزارع، سواحل را در برابر امواج، تلاطم آب دریا، جزر و مد، سونامی، بالا آمدن سطح دریا و متعاقب آن سیل و فرسایش محافظت می نمایند. در جریان سونامی آسیایی سال ۲۰۰۴، مانگروها زندگی بسیاری را در جنوب و جنوب شرقی آسیا نجات دادند.

تالاب های ساحلی مخازنی کربنی اند که دی اکسید کربن اضافی را از جو جذب می کنند. آن ها ۱۵ تا ۵۰ برابر بیش تر از جنگل های روی زمین در واحد سطح کربن ذخیره می کنند. بنابراین، این تالاب ها به عنوان راه حل های بسیار ارزشمند مبتنی بر طبیعت برای گرمایش جهانی در نظر گرفته می شوند.

^۶ Varkala

^۷ Thiruvananthapuram

مشاعات ساحلی چگونه اداره می شوند؟

مالکیت جامعه و کنترل منابع محلی برای "خیر مشترک" هنجاری است که توسط قانون اساسی هندوستان ترویج شده است. قانون حقوق جنگل سال ۲۰۰۶ نیز از حقوق جامعه بر مشاعات حمایت می کند. اعلامیه ارزیابی اثرات زیست محیطی ۲۰۰۶^۸ فرصت هایی را برای مشارکت جامعه در تصمیم گیری برای پروژه های توسعه ای فراهم می کند. اطلاعیه منطقه مقررات ساحلی ۲۰۱۱^۹ نیز چارچوب های حفاظتی و حاکمیتی سواحل را تعریف می کند. جوامع اغلب از این قوانین و هنجارهای بین المللی برای محافظت از مشاعات استفاده می کنند. همچنین روش های سنتی وجود دارد که مشاعات ساحلی را مدیریت و حفظ می کند. در جنوب هندوستان و سایر نواحی، ماهیگیران از شیوه های خلاقانه و عادلانه به اشتراک گذاری منابع برای استفاده از مشترکات ساحلی بهره می گیرند. پانچایات اورو^{۱۰} (شوراها دهکده) در تامیل نادو و دیوارا کارایوگام، جماعت ها و نیز کمیته های کلیسای مسیحی کرالا برخی از نهادهای اجتماعی-مذهبی هستند که استفاده از مشاعات را در میان ماهیگیران تنظیم می کنند. در کرالا، سیستمی به نام پادو^{۱۱} حقوق مربوط به ذخایر ماهی و مرزهای مناطق ماهیگیری را تعریف می کند. ماهیت پویای مشاعات ساحلی، حکمرانی را به چالش می کشد. با این حال، حوزه مشاعات همچنان در حال تغییر است. نواحی دریایی و ساحلی توده هایی سیال و متحرک اند که به طور مداوم اندازه، شکل و بافت را تغییر می دهند؛ بر خلاف فضاهای شهری ساخته دست بشر که جامد و پایدارند. به عنوان مثال ممکن است در یک ساحل شنی در طول فصل باران های موسمی، امواج شکاف هایی در نواحی ساحلی ایجاد کنند. در پی بارندگی ها، جریان ها و حرکات امواج جابجا می شوند و رسوبات برداشته شده می تواند به عقب منتقل شود و ساحل دوباره شکل بگیرد. یک مقاله منتشره در شماره ژانویه ۲۰۲۴^{۱۲} نشریه بین المللی مشاعات^{۱۲} بر ویژگی پویایی مناطق ساحلی تأکید می کند:

"استفاده و کنترل آب در یک مکان ممکن است پیامدهای قابل توجهی در جاهای دیگر داشته باشد. برای مثال، جریان ها و جزر و مد، مواد مغذی، آلودگی، نمک، رسوبات و سایر مواد را انتقال می دهند که در یک منطقه وسیع پیامدهای زیست محیطی دارد و سایر کاربردهای بالقوه و موجود را تحت تأثیر قرار می دهد و اغلب آن ها را از بین می برد".

^۸ Tamil Nadu and Dheevera karayogam, Jamaats and Christian parish committees in Kerala.

^۹ The Coastal Regulation Zone Notification ۲۰۱۱

^{۱۰} The ooru panchayats

^{۱۱} Padu

^{۱۲} International Journal of the Commons

دی.نانداکومار^{۱۳} معتقد است که طبیعت پویای مشاعات ساحلی حکمرانی را با چالش مواجه می سازد. وی بر اساس تجربه خود در فعالیت نقشه کشی اجتماعی^{۱۴} در مقوله موسوم به "محدوده تخلفات ضوابط ساحلی"^{۱۵} معتقد است:

"نقشه کشی، وضعیت قلمرو گونه، سیال بودن روابط دریا و خشکی - همه این ها می توانند پیچیده باشند. این پیچیدگی می تواند دعاوی حقوقی در مورد این فضا را دشوار کند."

فشارهایی که بر مشاعات ساحلی وارد می آید

حقوق مربوط به مشاعات ساحلی اغلب مورد مناقشه است. چالش های پیچیده و همزمان ناشی از اضافه ظرفیت ناوگان ماهیگیری، صید بیش از حد، تغییرات آب و هوایی، آلودگی دریایی و فرسایش سواحل به دلیل اجرای پروژه های توسعه زیرساخت، این نواحی را به طور فزاینده ای آسیب پذیر می کند. این روند در سواحل جنوب غربی هندوستان، یکی از متراکم ترین زیستگاه های ماهیگیران صنعتی، مشهود است. آن گونه که گزارش های خبری نشان می دهد صیادان اغلب به دلیل جاده ها، بنادر، اقدامات کاهش خطر بلایا و گردشگری از این مکان ها رانده می شوند. اکوسیستم های ساحلی شکننده و پیچیده اند و اغلب به خوبی درک نشده اند. سین موویک از دانشگاه نروژی علوم زیستی^{۱۶} در مقاله تحقیقاتی اخیر در مورد مشاعات ساحلی مورد مناقشه تصریح می کند که به طور خاص گفتمان های اقتصاد و رشد آبی به کلمات کلیدی قدرتمندی تبدیل شده اند. اقتصاد آبی شامل توسعه پایدار است که تعریف متفاوتی دارد و دربرگیرنده فعالیت های متنوعی مانند ماهیگیری و آبرزی پروری، کشتیرانی، معدن، انرژی های تجدیدپذیر و زیست فناوری (بیوتکنولوژی) دریایی است. قرار است تا سال ۲۰۳۰ حجم اقتصاد آبی که در حال حاضر در سطح جهانی یک و نیم تریلیون دلار در سال تخمین زده می شود، دو برابر گردد. وی ادامه می دهد:

"در مورد آن چه که شامل اقتصاد آبی می شود، اجماعی نیست؛ زیرا دیدگاه های متعددی وجود دارد، از جمله نه تنها در مورد تلقی اقیانوس ها به عنوان سرمایه طبیعی و تجارت کالا، بلکه حتی در مورد معیشت ماهیگیران در مقیاس کوچک".

^{۱۳} استاد جغرافیا از دانشگاه سانسکریتی موسوم به Sree Sankaracharya در شهر کالادی ایالت کرالا، هندوستان

^{۱۴} نقشه کشی اجتماعی فرآیندی برای شناسایی و فهرست نویسی افرادی است که در یک منطقه جغرافیایی معین به سر برده و به اموری معین اشتغال دارند. این فعالیت به ما امکان می دهد ذینفعان کلیدی را شناسایی کنیم؛ در مورد خدمات موجود جاری اطلاعات کسب کنیم؛ شکاف های موجود در خدمات را مشخص سازیم و همکاری را تسهیل نماییم.

^{۱۵} Coastal Regulation Zone Violations

^{۱۶} Synn Movik of the Norwegian University of Life Sciences

وی ادامه می دهد:

"به علاوه اکوسیستم های ساحلی شکننده، پیچیده و اغلب ناشناخته اند. فشارها بر آن ها نه تنها از تغییرات اقلیمی، بلکه از سوی منافع توسعه اقتصادی نیز افزایش یافته و سرمنشاء دارد".

این اظهارات نتیجه مطالعه ای است که سال گذشته موویک و همکارانش بر روی ماهیگیران کولی بمبئی انجام داده اند و منتشر شد. موویک و همکارانش شیوه قدیمی برنامه ریزان شهری در تغییر کاربری دریا و تبدیل آن به املاک و مستغلات سودآور را به نقد می کشند. نویسندگان هشدار می دهند که چنین اقداماتی یکپارچگی اکولوژیکی شهر و جوامع ساحلی آن را تضعیف می نماید.

یک مطالعه متاخر که پروژه بزرگ بندری در روستای ویرینجام^{۱۷} در تیروواناتاپورام را بررسی کرد، جزئیات مشاعات ساحلی محلی - صخره های سنگی و ذخایر غنی و متنوع ماهی - را که توسط این سرمایه گذاری تهدید می شود - مستند نمود. ماهیگیران محلی در اینجا برای قرن ها از حقوق و مسئولیت های مشترک برخوردار بودند. گزارش خاطر نشان کرد که هنجارهای روشنی در مورد این که در چه زمانی، در کجا و تحت چه شرایطی گروه های مختلف کاربر می توانند در آب های محلی ماهی بگیرند، وجود دارد. تیم مطالعاتی، مشاعات ساحلی را "نقاط حیاتی همزیستی ما با طبیعت" نامید و خواستار "نگهداری و محافظت" از این گنجینه ها شد. موویک توجه را به ابعاد فضایی مبارزات اجتماعی برای حقوق و دسترسی در مناطق دریایی و ساحلی و مشاعات آبی جلب می کند.

"دسترسی محدود و متغیر به مشاعات ساحلی باعث از دست رفتن معیشت و جابجایی گسترده جوامع ماهیگیر می شود و همچنین بر بار فقر در مناطق شهری برای این گروه های انسانی که در جستجوی فرصت های جایگزین مهاجرت می کنند، می افزاید".

چنین سیستم هایی این تصور را که کاربران سنتی منابع به گونه ای خودخواهانه بیش از حد از وسایل رایج استفاده می کنند، زیر سوال می برند. همان گونه که الینور اوستروم^{۱۸} متفکر سیاسی استدلال می کند در حالی که برخی از سیاست ها و اقدامات منجر به تخریب منابع می شود، برخی از کاربران منابع زمان و انرژی را برای حفظ منابع زیست محیطی سرمایه گذاری می کنند.

^{۱۷} Vizhinjam

^{۱۸} Elinor Ostrom